

De innovatievoucher nader bekeken

Na twee proefjaren zijn onlangs op grote schaal innovatievouchers uitgezet. De innovatievoucher (IV) is een relatief nieuw instrument dat het ministerie van Economische Zaken gebruikt om innovativiteit bij het MKB te stimuleren. De gedachte is dat deze groep bedrijven veel innovatiepotentieel onaangeboord laten. De eenvoudigheid aan te vragen voucher verlaagt de drempel voor MKB'ers om aan te kloppen bij kennisinstellingen die kennis op de plank zouden hebben liggen die economisch on- of onderbenut blijft.

Om innovatie bij het MKB te stimuleren heeft het agentschap SenterNovem onlangs in een derde golf twee keer 3000 vouchers uitgezet, grote en kleine. De kleine voucher van 3000 euro kan slechts éénmaal aangevraagd worden, de grote van 7500 euro kan ieder jaar opnieuw aangevraagd worden. Een derde van het bedrag van de grote voucher legt het bedrijf zelf in. Bedrijven kunnen beslissen om grote vouchers te bundelen. Met een budget van 22,5 miljoen euro gaat het om een relatief beperkt programma, dat desondanks in nationaal en Europees verband veel aandacht krijgt. Kennisinstellingen waar aangeklopt kan worden zijn publieke instellingen als universiteiten, hogescholen en instellingen als TNO, maar ook private kennisinstellingen als zij tenminste 60 miljoen euro aan eigenstandig onderzoek en ontwikkeling (O&O) besteden. Ook met instellingen buiten Nederland, maar binnen de EU, kan samengewerkt worden. Voor MKB'ers kan de stap naar een kennisinstelling nu nog te groot zijn. De kennisinstelling maakt de voucher te gelde bij SenterNovem, maar alleen dan wanneer de MKB'er daarmee instemt. Incasseren van de voucher moet binnen 12 maanden na het toekennen ervan geschieden.

Een bedrijf kan binnen 5 minuten het relevante formulier invullen en insturen, ook digitaal. De kennisvraag wordt niet getoetst door SenterNovem. Bij de aanvraagformulieren voor de vouchers kon de kennisvraag op facultatieve basis worden ingevuld. Na twee weken kan toekenning al rond zijn.

Het Centraal Planbureau heeft het nut van de voucher beoordeeld. De bevindingen van het CPB komen overeen met die over de voorloper van de IV in Limburg (Wintjes, 1999). De spreiding van bedrijven die de voucher aanvragen blijkt niet vertekend, noch geografisch noch over sectoren of naar bedrijfsgrootte. Het CPB concludeert dat het onduidelijk is of de voucher leidt tot verbeterde producten en nieuwe producten en processen (Cornet et al., 2007). Uit vergelijking van 47 bedrijven die de voucher kregen en 166 bedrijven die er geen kregen bleek wel dat procesinnovatie gestimuleerd werd. Het contact met een kennisinstelling wordt gestimuleerd, maar de vraag is of dat beklijft, want het effect op innovatie kan ook van vluchtige aard zijn. De zuinige conclusie is dan ook dat er 'voorzichtige aanwijzingen voor kansrijk kennisbeleid' gevonden zijn.

Wat is nu de praktijk? Een om redenen van geheimhouding selecte streekproef van 10 bedrijven werd bezocht door studenten van de Utrecht School of Economics. Allen vroegen de voucher aan, terwijl in één geval op voorhand duidelijk was dat de voucher niet te gelde was gemaakt. Dit meer kwalitatief perspectief roept een aantal vragen op. Omdat het bij de voucher om een relatief laag bedrag gaat, moeten de verwachtingen over de effecten ervan op MKB'ers door beleidsmakers laag ingezet worden. Gebruik van een enkele voucher zal

niet leiden tot producten die de wereld schokken. Incrementele wijzigingen zijn te realiseren met relatief weinig middelen, maar kunnen tot aanzienlijke rendementen leiden.

Weinig MKB'ers blijken de kwestie die zij onderzocht willen hebben duidelijk voor ogen te hebben. Wanneer zij wel een doel of vraag geformuleerd hebben, blijkt die veelal uiteen te vallen in een aantal onderdelen. Om bij het zoeken naar oplossingen een heilloze weg vroegtijdig af te kunnen sluiten is heel nuttig, maar telt voor het CPB niet als succes.

De gedachte achter de IV is dat de kennisinstelling die een vraag onderzoekt belangeloos is, maar die gedachte is niet altijd juist. De partij dringt echter nogal eens aan op additionele onderzoeksinspanningen, of stelt dat de intellectuele eigendomsrechten in de onderzochte materie de hare zijn.

Door onduidelijkheid over de mogelijkheden en onmogelijkheden die de IV biedt, worden minder vouchers gebruikt dan wenselijk is. Bedrijven die positief zijn over de regeling hadden tevoren een duidelijk beeld van waartoe de voucher hen in staat zou stellen, welke vraag ze beantwoord wilden zien, en ze hadden veelal tevoren contacten met de kennisinstelling. De IV is echter vooral bedoeld om MKB'ers die nog geen samenwerking hadden met een kennisinstelling daartoe te stimuleren. Doordat de regeling zo laagdrempelig is, realiseert een MKB'er zich wellicht onvoldoende waarvoor de voucher bedoeld is. Wanneer hij dan ook door een intermediair, bijvoorbeeld een die op basis van no cure, no pay werkt, bijgestaan wordt, dan ontstaan relatief verkeerde verwachtingen.

De IV zou een bewustwordingsproces op gang kunnen brengen bij het MKB. Bekend is dat wanneer een innovatieproces niet ad hoc gaat, de kans op succes aanmerkelijk hoger ligt. Het invullen van een aanvraagformulier zou gezien kunnen worden als een eerste fase van (nadenken over) innovatie. Schrappen van de vraag in het formulier naar het thema waarnaar de ondernemer onderzoek wil doen ondermijnt deels het doel van de IV.

EZ heeft met de innovatievoucher een belangrijk initiatief genomen om te stimuleren dat kennis die beschikbaar is bij kennisinstellingen verspreid wordt in het MKB. Het CPB legt de lat bij het evalueren van de IV te hoog. Voor het ontwikkelen van nieuwe producten en processen is het ook nodig zaken uit te sluiten. Innoveren in het MKB wordt niet alleen gehinderd door een gebrek aan middelen, maar ook door een houding bij het MKB die niet goed bij innoveren past. Gezien het belang van bewustwording is het ronduit teleurstellend dat de vraag naar het probleem dat de MKB'er opgelost wil hebben uit het aanvraagformulier geschrapt is. Beperken van de rol van intermediairs bij het insturen van aanvragen is te overwegen.

LITERATUUR

Cornet, M., M. van der Steeg en B. Vroomen (2007) *De effectiviteit van de Innovatievoucher 2004 en 2005*. Den Haag: CPB.

Wintjes, R. (1999) *Evaluation of the research vouchers pilot project*. Maastricht: Universiteit Maastricht.

WILFRED DOLFSMA

Universitair Hoofddocent aan de Utrecht School of Economics